

การศึกษาจริยธรรมของเทวดาประจำธรรมชาติ ตามทัศนะพระพุทธศาสนาเถรวาท

พระวิชาญ ภทฺธโม (ดำดี)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ คือ (1) ศึกษาเทวดาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (2) เทวดาประจำธรรมชาติและจริยธรรม (3) ศึกษาจริยธรรมของเทวดาที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาชีวิตในทางพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า

(1) ศึกษาเทวดาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมู่เทพชาวสวรรค์เป็นคำรวมเรียก ชาวสวรรค์ทั้งเพศชายและเพศหญิง มีปรากฏ 3 ประเภท คือ (1) สมมติเทพ (2) อุบัติเทพ (3) วิสุทธิเทพ มีสถานะความมีอยู่ต่อธรรมชาติและพระพุทธศาสนาที่ประจักษ์อยู่แล้ว แต่เทวดาชนิดหนึ่งที่มองด้วยตาเนื้อของมนุษย์ไม่เห็นคือ อุบัติเทพ ซึ่งมีบทบาทต่อธรรมชาติและพระพุทธศาสนา เทวดามีอายุขัยในสวรรค์โดยเฉลี่ย 1 วันเท่ากับ 800 ปีในโลกมนุษย์

(2) เทวดาประจำธรรมชาติและจริยธรรมเทวดาที่สถิตในธรรมชาติและมีบทบาทต่อธรรมชาตินั้นเป็นเทวดาในสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชซึ่งเทวดาที่ศึกษามีดังนี้ เทวดาแห่งป่า เรียกว่ารุกขเทวดา เทวดาแห่งนภากาศ เรียกว่าลาหกเทวดา เทวดาแห่งน้ำ เรียกว่าพระแม่คงคา เทวดาแห่งฝน มีชื่อว่าพญาแถน แสดงการขอฝนด้วยบั้งไฟจุดขึ้นไปแล้วขอฝนมีชื่อทางพระพุทธศาสนาว่าพระพิรุณเทวดา เทวดาแห่งข้าว เรียกว่าแม่พระโพสพ

(3) ศึกษาจริยธรรมของเทวดาที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาชีวิตในทางพระพุทธศาสนา เทพหรือ

เทวดามีสถานะที่มีอยู่เป็นจริง จะดำรงอยู่ด้วยการปฏิบัติในจริยธรรมซึ่งจริยธรรมสำหรับเทพคือ บุญ กิริยาวัตถุ 10 กุศลกรรมบถ 10 สัมปทา 5 เทวธรรม 2 วัตรบพ 7 มีคุณค่าต่อการพัฒนามนุษย์ การทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของทำบุญด้วยการรักษาศีลหรือประพฤติดีมีระเบียบวินัยและการทำบุญด้วยการเจริญภาวนาคือฝึกอบรมจิตใจ

คำสำคัญ : คัมภีร์พระพุทธศาสนาธรรมชาติ และจริยธรรมคุณค่าต่อการพัฒนาชีวิต

Abstract

This research has three objectives, namely:- (1) to study the angel appearing in the Buddhist Scriptures (2) to study the angel of the nature and ethics (3) to study the ethics of the angels those are valuable to the development of life in Buddhism. The study found that;

1) The deities who appeared in Buddhist scriptures. Among gods in heaven are referred to collectively “divine” as well, both male and female; those are three types: (1) gods by convention (2) gods by rebirth (3) gods by purification have status of existing in natural and Buddhism that seemed to exist already. But the one kind

of deities to look with the eyes of a human body could not see. Such kind of deities are the gods by convention those have their role to the nature and Buddhism. The average life expectancy deities in heaven one day equals as 800 years of the human world.

2) The deities of nature and ethics. Those inhabit in the nature, and have continuing role in that nature. Such deities are the gods in the Chātumahārājāheaven heaven. The deity of the wild are called Rukkhadevadā the Buddha’s Sangha in Pātaghāma paragraph. the Pacitti:ya transgression. The deity is named of the Npākās called Walāhok deity Chantimadevaputta or Chantimadevatā and deity is named Suriyadevaputta or Suriyadep associated with Buddhism. When the world is supplied in mouth by Surintrāho. At the end the “Surintrāhā” had released, the “Pramaeganghā” who plays a role in the preservation of water which is used to feed worlds’ living beings; The deity of rain which is called “Payāthaen” such the deity appears with a name as “Phraphirundevatā” in Buddhism. Maephosob is called as “Maephosob” which is a goddess of grain, we express our gratitude to the Maephōsob by the Ceremony as Kwaykgaw. That is the supplication the Maephosob deity.

3) The study the ethics of the valuable deity to the development of life in Buddhism.

A deity or deities are existing in reality; those will be remain with the practice of ethics for the deity, that is to say “ 10 Puṃṃakiriyāvattu: 10 bass of meritorious action ”, “ 10 Kusala-kammapatha: 10 wholesome course of action”, “ 5 Sampadā: 5 excellence”, “ 2 Devadhamma: 2 Dhamma of deity ”, 7 VattaPada: 7 Watrapata”, :Those are valuable to the development of human-being through generosity i.e. the meritorious action consisting in giving or generosity, by observing the precepts or moral behavior, by mental development.

Keywords: The ethics, The deities, and The development of life in Buddhism.

บทนำ

มนุษย์เรานั้นตั้งแต่อดีตที่ผ่านมาจนกระทั่งถึงปัจจุบันไม่อาจปฏิเสธได้ว่าสิ่งที่มีมนุษย์ทุกคนตั้งความหวังในการทำบุญสร้างกุศลคุณงามความดี หรือการกระทำความดีต่างๆ นั้นก็เพื่อให้ตนได้รับความสุขสบายทั้งในชาตินี้และชาติหน้าหรือเมื่อยามที่ละจากโลกนี้ไปแล้วในพระพุทธศาสนาถือว่าการกระทำที่ไปหลังความตายนั้นไม่สามารถคาดการณ์ หรือเดาไว้ล่วงหน้าว่าเส้นทางของชีวิตหลังความตายนั้นเราจะเลือกเดินไปทางไหนระหว่างตกสู่อบายกลับมาเป็นมนุษย์อีก หรือจุดไปเกิดเป็นเทวดาเสวยสุขบนสวรรค์ชั้นฟ้า ถึงแม้ว่ามนุษย์ไม่อาจคาดการณ์ในภพภูมิไปในภายภาคหน้าได้ แต่มนุษย์สามารถเลือกที่จะกระทำความดีได้อยู่ที่ว่ากรรมที่มนุษย์เรากระทำหรือประกอบนั้นเป็นกรรมฝ่ายไหน ถ้าเป็นฝ่ายกุศลกรรมคือการกระทำที่เป็นฝ่ายดีก็เป็นบุญ

กุศลคุณงามความดี นั้นเอง ที่นำพาเราไปสู่สุคติภูมิ หรือภพภูมิ ที่ดีมีสวรรค์เป็นต้นแต่ในทางตรงกันข้าม ถ้ามุขย์เราประกอบแต่อกุศลกรรมคือการกระทำ ในทางที่ไม่ดีก็เป็นเหตุให้บาปกรรมเหล่านั้นนำพาเรา ไปสู่ทุคติภูมิภูมิที่ได้รับแต่ความลำบากมีเปรตอสุรกา เหล่านี้เป็นต้น

ภพภูมิ หรือคติที่ไปหลังความตายนั้นในทาง พระพุทธศาสนาได้มีการแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ใหญ่ๆ ประกอบไปด้วย (1) อบายภูมิ (2) มนุษย์โลก และ (3) เทวโลกหรือ สรวงสวรรค์และ ในภพภูมิใหญ่ ทั้งนั้นก็ยังประกอบไปด้วยระดับชั้นหรือแดนต่างๆ อีกมากมายรวมถึงมีความแตกต่างในเรื่องของสถานที่ ความเป็นอยู่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ทั้งนี้สุดแต่แต่การกระทำหรือกรรมที่มนุษย์ได้กระทำ ไว้ยามที่มี ชีวิตอยู่จะนำพาไปสู่ภพภูมิต่างๆ เหล่านี้ (ศรวัดน์,2551) และในคติทางพุทธศาสนา การแบ่ง ภพภูมิในเทวโลกหรือสรวงสวรรค์นั้นก็ยังได้มีการ แบ่งเป็น ลำดับชั้นตามความละเอียดประณีตอีกที หนึ่งโดยแบ่งเป็นเทวดาชั้นกามาวจรอยู่บนสวรรค์ ชั้นฉกามาพจรหรือสวรรค์ที่ยังเกี่ยวข้องกับกาม ประกอบไปด้วยสวรรค์ชั้นจาตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี และปรนิมมิตสวดี เทวดา ชั้น รูปาวจร หรือรูปพรหม 16 ชั้น เป็นเทวดาที่ยัง มีกายทิพย์อยู่ และอรุปรหม 4 ชั้น เป็นเทวดาซึ่ง ไม่มีกายทิพย์ ในชั้นพรหมโลกนี้ไม่ต้องกินอาหารไม่มีการชั่งแวงทางเพศ แต่อาศัยความสุขจากฌานเป็น เครื่องหล่อ เลี้ยงชีวิตภาวะของพรหมนั้น โดยทั่วไป มีรูปร่าง เป็นชาย สาเหตุที่ทำให้มาจุติบนพรหมโลก นี้เพราะได้ฝึกสมาธิจนได้ฌานและเมื่อสิ้นชีวิตแล้วก็ จะมาสถิต ณ ดินแดนพรหมโลกทันที

จากหลักฐานที่แสดงถึงเรื่องของเทวดาที่ปรากฏ ในคัมภีร์ในพระไตรปิฎกต่างๆ นั้นเป็นส่วนสำคัญ ต่อความเชื่อของพุทธศาสนิกชนเพราะคติความเชื่อ

ของชาวพุทธส่วนใหญ่เมื่อทำบุญก็คือการอธิษฐาน ให้ได้รับสิ่งที่ดีจนกระทั่งของให้ได้ไปเกิดในภพภูมิ ที่ดี มีสวรรค์เป็นต้น การที่ได้ไปเกิดเป็นเทวดาอยู่ บนสวรรค์นั้นก็ด้วยผลของการทำบุญสร้างกุศล คุณงามความดีต่างๆ ตอนเมื่อครั้งยังเป็นมนุษย์ อยู่ ในพระพุทธศาสนาเถรวาทนั้นการยอมรับว่า เทวดามีจริงหรือความมีอยู่จริงของเทวดานั้นไม่เป็น กลางแคลงสงสัยของเหล่าพุทธบริษัท เพราะเรื่อง ราวของเทวดานั้นมีหลักฐานปรากฏอยู่ในที่หลาย แห่ง ดังพุทธพจน์ที่ปรากฏในพระบาลีสถิตตันตปิฎก ว่า “ภิกษุทั้งหลายในหมู่เทพยดานั้นแล เทพยดา นั้นบริบูรณ์พันเป็นอันมาก ได้เข้ามาหาเราครั้ง ได้เขา มาไหว้เราแล้ว ได้ยินอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่งครั้ง เทพยดาเหล่านั้นยินเรียบริ้อยแล้ว ได้กล่าวว่าข้าแต่ พระองค์ผู้นิรทุกข์นับแต่นี้เป็นต้นไป 91 กับพระผู้มี พระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่าวิปัสสี เป็นกษัตริย์โดยพระชาติเสด็จอุบัติในชาติตติยสกุล เป็น โกลัญฑัญญะโดย พระโคตม มีพระชนมายุประมาณ แปดหมื่น พระองค์ได้ตรัสรู้ควงไม้แคฝอย”

ดังพุทธพจน์ที่กล่าวมานี้ ได้มีการกล่าวยืนยัน ถึงความมีอยู่ของเทวดา ซึ่งมาจากสวรรค์ชั้นต่างๆ เพื่อต้องการเข้าเฝ้าพระพุทธองค์ และได้มีการกล่าว ยืนยันว่าแม้เทวดาก็ระลึกชาติในอดีตได้ และมีความ เกี่ยวข้องกับพระพุทธร่องค์อย่างใกล้ชิด(พระครู วินัยธรสุเทพ , 2539) และนอกจากเทวดาจะมีการ เกี่ยวข้องกับพระพุทธร่องค์เท่านั้นแม้แต่มนุษย์เองก็ มีความผูกพันหรือมีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับ เทวดามาเนิ่นนานดังที่เป็นความเชื่อของประชาชน ทั่วไปที่มีการนับถือรวมถึงการอ้อนวอนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตลอดจนถึงเทวดา และภูตผีต่างๆ ดังที่เราเห็นได้ จากคติความเชื่อของคนโบราณที่มีการสร้างศาล พระภูมิเจ้าที่ไว้ตามอาคารบ้านเรือน ที่พักอาศัย สถานที่ทำงาน ตลอดจนร้านค้า ตามธรรมชาติต่างๆ

เพื่อให้เป็นที่พักอาศัยของเทวดา และภูตผีต่างๆ ที่ตนเคารพนับถือเพื่อให้ท่านเหล่านั้นพอในรวมทั้งสามารถปกป้องรักษาให้ผู้ที่เราเคารพนับถืออยู่ดีมีความสุขตามคติความเชื่อของคนในสมัยโบราณจนถึงความเชื่อที่ว่า เมื่อมีการสร้างบ้านเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ก็จะมีพวกเทวดามาจับจองเป็นที่พักของเหล่าเทวดาเหล่านั้น

อย่างไรก็ตามพระพุทธศาสนาของเรานั้น ถึงแม้จะเป็นศาสนาอเทวนิยม คือไม่เชื่อในพระเจ้า ไม่มีพระเจ้าสูงสุดผู้บันดาลความเป็นไปต่างๆ แต่พระพุทธศาสนาก็มองรับในความมีอยู่จริงของเทวดา แต่ไม่ใช่เพื่อการอ้อนวอนขอหรือให้ได้ในสิ่งที่ตนประสงค์หรือให้เทวดาเป็นผู้บันดาลให้มนุษย์ได้รับความสุขและพ้นไปจากความทุกข์ทั้งปวง พระธรรมปิฎก, 2546)

เทวดา ตามคติความเชื่อของพระพุทธศาสนาก็เวียนว่ายตายเกิดเหมือนมนุษย์เพียงแต่อายุจะยืนกว่ามนุษย์ดังกล่าวกว่าล้านบน เทวดาชั้นต่ำ คือชั้นจาตุมมหาราชิกา (คำว่า “ชั้น” มิได้หมายความว่า เป็นชั้นซ้อนกันขึ้นไปเหมือนกับตึก และมีได้หมายความว่า อยู่บนฟ้าหรืออากาศแต่หมายถึงระดับจิตที่ดีหรือละเอียดลึกซึ้งบางทีเทวดาอาจจะอยู่ในโลกมนุษย์แต่ต่างมิติกันเหมือนมนุษย์มองไม่เห็นเชื้อโรคด้วยตาเปล่าแต่เชื้อโรคสามารถมองเห็นมนุษย์ได้ เป็นต้น) มีทั้งเทวดาที่ดีและเทวดาที่ไม่ดี (ภาษาทางพุทธศาสนาเรียกว่า “เทวดามีฉนาคิภูฏิ” เพียงแต่ทำความดีบางอย่างจึงเกิดเป็นเทวดา) ในตำราพุทธศาสนา มนุษย์เกิดเป็นเทวดาได้ สัตว์เดรัจฉานก็เกิดเป็นเทวดาได้ สัตว์นรกก็เกิดเป็นเทวดาได้ ในทางกลับกันกับเทวดาก็สามารถเกิดเป็นสัตว์เหล่านั้นได้เหมือน เมื่อหมดบุญ (ภาษาทางพุทธศาสนาเรียกว่า “จติ” ซึ่งแปลว่า “ตาย” ตายแบบเทวดาไม่ทิ้งซากศพเนื่องจากมีแต่กายทิพย์ คือหายไปเกิด

เลย ซึ่งเรียกว่า “ปฏิสนธิ”) เทวดาตามคติความเชื่อของศาสนาพุทธไม่มีอำนาจมากมายที่จะดลบันดาลความต้องการของมนุษย์ได้ พระพุทธเจ้าจึงสอนให้พึ่งตนเองมากกว่าพึ่งเทวดาด้วยการอ้อนวอนเพราะถ้าคอยพึ่งเทวดาไม่รู้เมื่อไรจะได้ ต้องคอยเดใจว่าเทวดาจะพอใจอะไรหรือไม่พอใจอะไร แกรมเทวดาบางตนก็พิโรธอีก

ดังนั้นการศึกษาวิเคราะห์เทวดาฐานะเทพเจ้าประจำธรรมชาติตามในพระพุทธศาสนาก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง จึงศึกษาในด้านต่างๆ คือ ได้ทราบสถานที่สถิตของเทวดา จริยธรรม คุณธรรม และหลักธรรม รวมถึง การจุดจิตของเทวดาเป็นต้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันและถูกต้อง ผู้วิจัยจึงสนใจจะนำมาศึกษาให้เห็นในเรื่องนี้ และเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ให้แก่ผู้สนใจศึกษาอ่านตำราวิชาการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเทวดาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาเทวดาประจำธรรมชาติและจริยธรรม
3. เพื่อศึกษาจริยธรรมของเทวดาที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาชีวิต

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเรื่องเทวดาประจำธรรมชาติจากพระไตรปิฎก ซึ่งเป็นหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา
2. ทบทวนเอกสาร สิ่งตีพิมพ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. นำข้อมูลหลักฐานที่ได้มาศึกษาวิเคราะห์ เพื่อทำความเข้าใจและสังเคราะห์ข้อมูลจัดทำงานวิจัย โดยมุ่งให้ต่อบัณฑิตผู้ประสงค์พร้อมเสนอความเห็นของผู้วิจัย

4. การรวบรวมข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูล
6. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาจริยธรรมของเทวดาประจำธรรมชาติดำเนินการโดยคณะพระพุทธรักษา มหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาเทวดาที่มีอยู่ในธรรมชาติ และศึกษาจริยธรรมของเทวดาที่มีต่อธรรมชาติและพระพุทธรักษา โดยการวิจัยแบบเอกสาร คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นข้อมูลชั้นปฐมภูมิ อีกส่วนหนึ่งจากนี้เป็นข้อมูลชั้นทุติยภูมิ มีอรรถกถา ฎีกา หนังสือตำรา รายงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า รายงานการวิจัยนี้มีประโยชน์ มีความสำคัญต่อการศึกษาพระพุทธรักษา ทำให้ผู้ศึกษาได้ประโยชน์ในด้านต่างๆ ดังนี้

1. เทวดาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธรักษา

เทพหรือเทวดาถือว่าเป็นเรื่องที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์พระพุทธรักษาจริง ซึ่งคัมภีร์หลักได้แยกจำพวกเทวดาไว้ 3 จำพวก คือ สมมติเทพ อุบัติเทพ และวิสุทธิเทพ เทวดาทั้ง 3 จำพวกนี้มีบทบาทต่อธรรมชาติและพระพุทธรักษา ตลอดจนถึงว่าเทวดานั้นมีจริยธรรมต่อธรรมชาติและต่อศาสนาเพียงไร นอกจากนี้ ยังสามารถตอบโจทย์เรื่องเทวดาหรือเทวดาในพระพุทธรักษาจริงหรือไม่จากคัมภีร์พระไตรปิฎก ในเมื่อทราบว่ามีจริงแล้วย่อมจะรู้ต่อไปว่าปรโลกมีจริง ชีวิตนี้กับปรโลกสัมพันธ์กันอย่างไรก็ตามมาด้วย ซึ่งมีบทบาทต่างๆ มากมาย เทวดานั้นมีคติที่สืบเนื่องมาจากมนุษย์ผู้กระทำความดี

เมื่อกระทำความดีแล้วก็จะได้บังเกิดในเทวภูมิหรือโลกสวรรค์แต่การเกิดเป็นเทวดานั้นยังต้องเกิดแก่เจ็บตายเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏเช่นเดียวกับมนุษย์และเทวดาส่วนใหญ่ก็เป็นปุถุชนยังมีกิเลสคล้ายมนุษย์ทั้งหลาย ฉะนั้น เมื่อเทวดาหมดบุญสิ้นอายุก็ต้องจุติไปเกิดในภูมิใหม่ซึ่งจะเป็นอบายภูมิหรือมนุษย์ภูมิก็อยู่ที่กำลังกรรมดีและกรรมชั่วเป็นผู้จัดสรรให้เป็นไป การเวียนว่ายตายเกิดของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลายจึงเกี่ยวข้องอยู่ในภูมิทั้ง 3 คือ เทวภูมิ มนุษย์ภูมิ และอบายภูมิ สำหรับมนุษย์ภูมินั้นจัดว่าเป็นจุดศูนย์กลางหรือแดนแห่งพฤติกรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดให้เข้าถึงเทวภูมิและอบายภูมิ อยากรู้ดีเพื่อให้เข้าใจถึงความหมาย ความเป็นมา ประเภทบุญกับความดีเป็นเทวดา และหลักธรรมที่ทำให้เป็นเทวดา (พระครูสิริรัตนาวุธ, 2555)

เทวดาที่เรารู้จักกันดีที่สุดในสวรรค์ คือเทวดาตามภพภูมิในสวรรค์ ซึ่งคำว่าสวรรค์นี้ถือว่าเป็นจริยธรรมรองรับผู้ทำดีระดับชั้นทางจิตที่ละเอียดต่างกันของสวรรค์ 6 ชั้น กล่าวคือ ชั้นจาตุมหาราชิกา เป็นชั้นสวรรค์ที่ทำมหาราชทั้ง 4 องค์ปกครองอยู่ กล่าวคือ ท้าวธตรฐ จอมคนธรรพ์ครองทิศตะวันออก ท้าววิรุฬหกจอมกุมภัณฑ์ครองทิศใต้ ท้าววิรูปักษ์จอมนาครครองทิศตะวันตก ท้าวกุเวรหรือเวสวันจอมยักษ์ครองทิศเหนือ ชั้นดาวดึงส์ เป็นสวรรค์แดนที่อยู่แห่งเทวดา 33 องค์

2. เทวดาประจำธรรมชาติและจริยธรรม

เทพหรือเทวดามีสถานะที่มีอยู่ เป็นอยู่จริงตามอายุ ตามภพภูมิ ตามบุญกรรม ตามคุณงามความดีและการปฏิบัติธรรมของตน เทวดาเป็นแบบแห่งผู้ปฏิบัติในจริยธรรม อุบัติเทวดาจะอุบัติด้วยการปฏิบัติธรรม มีบุญกิริยาวัตถุ 10 กุศลกรรมบถ 10 สัมปทา 5 เทวธรรม 2 และวัตรบท 7 สมมติเทพจะดีด้วยการปฏิบัติในทศพิธราชธรรม และวิสุทธิเทพจะ

ได้ด้วยการกำจัดกิเลสหมดสิ้น พันทุกซ์ บิดามารดา ถูกยกไว้ในฐานะพรหม เป็นดังพรหม เพราะปฏิบัติ ในพรหมวิหารธรรม 4 ข้อ เทวดามีบทบาทต่อมนุษย์ ต่อธรรมชาติ ต่อพืช ต่อป่าไม้ ต่อพระพุทธศาสนา เป็นต้น บัญญัติวินัยสงฆ์หลายข้อ เทวดาสันนิษฐาน การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า หมั่นปฏิบัติธรรม ฟังธรรม เพื่อได้คำตอบจากข้อสงสัยและเทวดามี คุณค่าต่อความรู้ในฐานะเป็นแหล่งจริยธรรมแก่ มนุษย์ มีบทบาทต่อสังคมในฐานะให้สังคมนับถือ เป็นต้นแบบแห่งการปฏิบัติธรรม และมีคุณค่าต่อ ศาสนา ยินดีปรีดาด้วยการแซ่ซ้องสรรเสริญการแสดง ธรรมของพระพุทธเจ้า ชื่นชมยินดีกับการปฏิบัติดี ของพุทธสาวก และผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบทั่วไป

เทวดาประจำธรรมชาตินั้น ถ้าประจำอยู่ ธรรมชาติชนิดใดก็ถูกยกให้เป็นเจ้าประจำสิ่งนั้น เช่น เทวดาแห่งป่า เรียกว่า รุกขเทวดา มีสาระสำคัญ คือต้องปฏิบัติในรุกขเทวดาด้วยการยอมให้ตาม ต้องการในการนำราก เปลือก ใบ ดอก ผลไปตาม ที่ต้องการ ประการสำคัญของรุกขเทวดาคือมีส่วน สำคัญในการบัญญัติวินัยสงฆ์ของพระพุทธเจ้าใน เรื่องภูตคามวรรค ห้ามภิกษุสงฆ์ตัดบ้างให้ตัดบ้าง หากละเมิดต้องปาจิตตีย์

เทวดาแห่งนภากาศ เรียกว่าลาหกเทวดา มี จันทิมเทพบุตร กับสุรียเทพบุตร ทั้งสองนี้แม้แต่ชาว อินเดียหรือชนเผ่าสมัยหินนับถือกันเพราะอำนาจ ของธรรมชาติชนิดนี้มีมากมายทั้งประโยชน์และ โทษโดยเข้าใจถ้าคนไหว้ดีพลีลูกก็ให้ประโยชน์ถ้าตรง ข้ามก็ให้โทษ แต่ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา คือ จันทิมเทพบุตรและสุรียเทพบุตรมีศักดิ์เป็นเทพ แต่ ก็ธรรมดาเทพก็มีมารขัดขวาง มีมารอย่างหนึ่งคือ อสุรินทราหูซึ่งมักอมดวงจันทร์และดวงอาทิตย์อยู่ เสมอ ในคราที่ถูกอมนั้นจะทำให้โลกมืดซึ่งเทพบุตร ทั้ง 2 ต่างรู้สึกกลัวจนต้องกล่าวอ้างถึงพระพุทธคุณ

อสุรินทราหูได้ยื่นพระพุทธคุณแล้วจึงยอมปล่อย นี้ก็ แสดงว่า พระพุทธศาสนามีบทบาทต่อกับเทวดาด้วย เช่นกัน

เทวดาแห่งน้ำ เรียกว่าพระแม่คงคา ตามคติ ของไทยจะแสดงความขอบคุณเทวดาแห่งน้ำนี้ด้วย เครื่องสักการบูชาที่เย็บเป็นกระทงปักเครื่องสักการ บูชาแล้วลอยไป ตามคติของพราหมณ์จะเน้นไป ด้านการไถ่บาป ส่วนชาวจีน ถือว่าเทวดาแห่งน้ำให้ ความช่วยเหลือให้พ้นอันตรายจากน้ำท่วม

เทวดาแห่งฝน เรียกว่าพระพิรุณเทวดา แต่ตาม บางท้องถิ่นมีชื่อว่าพญาแถน มนุษย์จะแสดงความ ขอบคุนต่อพญาแถนที่ให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล เมื่อ ฝนแล้ง ก็ทำการขอฝนด้วยการสร้างบั้งไฟจุดขึ้นไป เพื่อขอฝนกับพญาแถนให้ตกแก่มนุษย์ บางท้องถิ่นมี ความเชื่อว่า พิธีแห่นางแมวสามารถให้ฝนตกได้ จึง นิยมแห่นางแมวขอฝน

เทวดาแห่งข้าว เรียกว่าแม่พระโพสพ เป็นเทวดา ที่ชาวไทยให้ความเคารพนับถือด้วยการแสดง ความกตัญญูกตเวทีด้วยสุ่วขวัญข้าวภายหลังทำไร่นา เก็บเกี่ยวน้ำเข้ายุ้งฉางแล้วก็ทำพิธีสุ่วขวัญข้าวคือ เรียกขวัญข้าวที่ดูแลรักษาในไร่นานั้นให้มาอยู่ดูแล ในยุ้งฉางต่อไป

จากที่กล่าวมาข้างต้น เน้นให้เห็นถึงความมีอยู่ ของเทวดาแม้กระนั้นยังให้เห็นถึงบทบาทของเทวดา ด้วย อนึ่ง การวิจัยนี้ นอกจากได้จะศึกษาค้นคว้า เทวดาที่สถิตธรรมชาติตามนัยแห่งพระพุทธศาสนา ตลอดถึงว่าเทวดานั้นมีจริยธรรมต่อธรรมชาติและ ต่อศาสนาเพียงไร ยังศึกษาเพื่อตอบโจทย์ได้ว่า เทพ หรือเทวดาในพระพุทธศาสนามีจริงหรือไม่ด้วย ใน เมื่อทราบว่เทวดามีจริงแล้วย่อมจะรู้ต่อไปว่าปรโลกมี จริง ชีวิตนี้ที่ปรโลกสัมพันธ์ถึงกันอย่างไรก็ตามมาด้วย

จริยธรรม มุ่งเอาจริยธรรมของเทวดาที่เน้นถึง บุญกิริยาวัตถุ 10 กุศลกรรมบถ 10 สัมปทา 5 เทวดา

ธรรม 2 และวัตรบท 7 สำหรับปฏิบัติของเทวดาที่มีต่อบุคคล สัตว์และธรรมชาติ รวมไปถึงการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนร่วม เน้นถึงการปฏิบัติที่มีลักษณะคุณค่าของการปฏิบัติว่าเหมาะสม ไม่เหมาะสม ดีหรือไม่ดีอย่างไร เป็นการแสดงออกที่เป็นรูปธรรมในการมีน้ำใจต่อผู้อื่น อันรวมถึงความเคารพผู้อื่น ทำให้คนเรารักษาความสัตย์สุจริตหรือละเว้นการเบียดเบียนผู้อื่น ข้อนี้มีเหตุให้กล่าวได้ว่า คนดีเพราะมีคุณธรรม ไม่ว่าจะมนุษย์หรือเทวดาก็ต้องปฏิบัติในคุณธรรม จริยธรรม เช่นเดียวกัน (พระครูสิริรัตนาวุโธ, 2555)

ตามที่กล่าวไว้แต่ต้นนั้นว่า เทวดาในสวรรค์ 6 ชั้นมีหน้าที่และมีคุณสมบัติอย่างไร ในระดับต่อไปคือ อายุของเทวดาเหล่านั้นมีมากน้อยต่างกันอย่างไร เทียบกับมนุษย์แล้วมีมากน้อยกว่ากันอย่างไร เรื่องนี้ ว่าตามที่ปรากฏในอังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ได้เปรียบเทียบอายุของเทวดากับมนุษย์อันสงสการ รักษาอุโบสถศีล การอยู่ร่วมกับเทวดาในสวรรค์แต่ละชั้น และได้เปรียบเทียบความสุขในราชสมบัติกับความสุขอันเป็นทิพย์ ดังนี้

จำนวน 50 ปี (ตารางที่ 1) ของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นจาตุมหาราช 30 ราตรีโดยราตรีนั้นเป็น 1 เดือน จำนวน 12 เดือนโดยเดือนนั้น

เป็น 1 ปี จำนวน 500 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นจาตุมหาราช กล่าวกันว่า สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ 8 หลังจากตายแล้วพึงเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นจาตุมหาราช ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับความสุขที่เป็นทิพย์แล้วถือว่าเป็นของเล็กน้อย

จำนวน 100 ปี (ตารางที่ 1) ของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นดาวดึงส์ 30 ราตรีโดยราตรีนั้นเป็น 1 เดือน จำนวน 12 เดือน โดยเดือนนั้นเป็น 1 ปี จำนวน 1,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดาวดึงส์ กล่าวกันว่า สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ 8 หลังจากตายแล้วพึงเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นดาวดึงส์ แสดงให้เห็นว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับความสุขที่เป็นทิพย์แล้วถือว่าเป็นของเล็กน้อย

จำนวน 200 ปี (ตารางที่ 1) ของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทพชั้นยามา 30 ราตรีโดยราตรีนั้นเป็น 1 เดือน จำนวน 12 เดือนโดยเดือนนั้นเป็น 1 ปี จำนวน 2,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นยามา กล่าวกันว่า สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษาอุโบสถที่ประกอบด้วย

ตารางที่ 1

ภพสวรรค์	1 วันและคืนในสวรรค์/จำนวนปีมนุษย์
เทวดาชั้นจาตุมหาราชิก	1/50
เทวดาชั้นดาวดึงส์	1/100
เทวดาชั้นยามา	1/200
เทวดาชั้นดุสิต	1/400
เทวดาชั้นนิมมานรดี	1/800
เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี	1/1,600

แผนผังแสดงอายุของเทวดาในสวรรค์

องค์ 8 หลังจากตายแล้วพึงเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นยามา แสดงให้เห็นว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับความสุขที่เป็นทิพย์แล้วถือว่าเป็นของเล็กน้อย

จำนวน 400 ปี (ตารางที่ 1) ของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นดุสิต 30 ราตรีโดยราตรีนั้นเป็น 1 เดือน จำนวน 12 เดือนโดยเดือนนั้นเป็น 1 ปี จำนวน 4,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดุสิต กล่าวกันว่า สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ 8 หลังจากตายแล้วพึงเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นดุสิต แสดงให้เห็นว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับความสุขที่เป็นทิพย์แล้วถือว่าเป็นของเล็กน้อย

จำนวน 800 ปี (ตารางที่ 1) ของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นนิมมานรดี 30 ราตรีโดยราตรีนั้นเป็น 1 เดือน จำนวน 12 เดือนโดยเดือนนั้นเป็น 1 ปี จำนวน 8,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นนิมมานรดี กล่าวกันว่า สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ 8 หลังจากตายแล้วพึงเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นนิมมานรดี แสดงให้เห็นว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับความสุขที่เป็นทิพย์แล้วถือว่าเป็นของเล็กน้อย

จำนวน 1,600 ปี (ตารางที่ 1) ของมนุษย์เท่ากับวันและคืนหนึ่งของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี 30 ราตรีโดยราตรีนั้นเป็น 1 เดือน จำนวน 12 เดือนโดยเดือนนั้นเป็น 1 ปี จำนวน 16,000 ปีทิพย์โดยปีนั้นเป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี กล่าวกันว่า สตรีหรือบุรุษบางคนในโลกนี้รักษอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ 8 หลังจากตายแล้วพึงเข้าถึงความเป็นผู้อยู่ร่วมกับเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตตี แสดงให้เห็นว่า ราชสมบัติของมนุษย์เมื่อนำไปเปรียบกับความสุขที่

เป็นทิพย์แล้วถือว่าเป็นของเล็กน้อย

ตามที่แสดงข้างต้นนี้ ทำให้เห็นว่า สวรรค์ 6 ชั้น จะอยู่ในสภาวะหรือมีสภาพร่างกายเป็นทิพย์ทั้งหมด (อากาศธาตุ) จะไม่มีรูปร่างที่จับต้องได้ด้วยกายหรือมองเห็นได้ด้วยตาเนื้อของมนุษย์ได้ เราจะรู้เห็นและสัมผัสได้โดยทางจิตเท่านั้นและจะต้องเป็นจิตที่ได้รับการฝึกฝนมาแล้วเป็นอย่างดีถึงขั้นที่เรียกว่าได้ “อภิญาญาจิต” ภพภูมิของเทวดานั้นมีแต่สวางค์และรับแต่ความสุข ความเกษมสำราญแต่เพียงอย่างเดียวไม่มี ความทุกข์ยากลำบากอะไร เพราะอยากจะได้หรืออยากจะมีอะไรแค่ทำการนึกคิดเอาก็ได้สมประสงค์ สมแล้ว เทวดาก็มีอารมณ์มีความรู้สึกรัก โลก โกรธ หลง มีครอบครัว มีพ่อแม่ มีลูกมีหลานเหมือนกับมนุษย์ทุกอย่าง เทพก็มีทุกข์เหมือนกัน มีตอนที่รู้ว่าบุญใกล้จะหมดแล้วจะต้องลงมาเกิดเป็นมนุษย์ และทุกข์มากๆ ถ้ามาเกิดยังโลกมนุษย์แล้วไม่ได้เกิดเป็นมนุษย์ เพราะการที่ได้มาเกิดยังโลกมนุษย์นั้นสามารถทำตัวเอง ศึกษาหลักธรรมแล้วปฏิบัติฝึกจิตของตนเองให้หลุดพ้นเข้าสู่พระนิพพานได้ เทวดาเหล่านี้มาจากไหน ก็เป็นดวงจิตดวงวิญญาณที่มาจากมนุษย์ที่ตายแล้วและเป็นมนุษย์ที่มาทาน มีศีล มีภาวนา (ยังไม่สำเร็จจมาน) และมีธรรม เพราะผลของบุญกุศลที่ได้ทำมานี้ จะส่งผลให้จิตของเขาไปเกิดเป็นเทวดา (พระมหาสมคังคี, 2542) จะไปเกิดที่ชั้นไหนสูงหรือไม่จะไปเกิดกับครอบครัวกับพ่อแม่คู่ไหนบนสวรรค์นั้น ก็ขึ้นอยู่กับผลของบุญกุศลที่ได้กระทำไว้ตอนเป็นมนุษย์นั้นไปสมพงษ์หรือพอดีกับพ่อแม่ที่เป็นเทวดาคู่ไหนและบนสวรรค์ชั้นไหนอีกที่

3. จริยธรรมของเทวดาที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาชีวิต

เทวดาและข้อปฏิบัติของเทวดาเป็นแหล่งสร้างพุทธจริยธรรม คือการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดีเพื่อประโยชน์สุขและมีคุณค่าต่อตนเองและ

คนส่วนร่วมตามนัยพระพุทธศาสนาอันมีศีล 5 นั้น คือว่าการปฏิบัติธรรมของเทวดานั้น จึงเรียกได้ว่า จริยธรรมของเทวดาที่มีต่อพระพุทธศาสนาและต่อ ธรรมชาติเพื่อประโยชน์สุขของเทวดาด้วยกันและมี อานิสงส์ถึงมนุษย์ด้วย(พระมหาพิสิฐ ,2551) อันนี้ ในส่วนที่สำคัญคือได้จริยธรรมจากเทวดาที่ปฏิบัติ ต่อธรรมชาติ เพราะเทวดาต้องปฏิบัติธรรม ผลการ ปฏิบัติธรรมนั้นมีผลต่อมนุษย์ด้วยเป็นมุมมองอีก แบบหนึ่งเพื่อค้นคว้าให้ผู้ที่ศึกษาได้เรียนรู้และเข้าใจ ความสอดคล้องกับจิตของตนพุทธศาสนากับ สิ่งแวดล้อมจะตั้งอยู่บนหลักที่ว่า เราไม่ควรทำลาย หรือเป็นเหตุให้ผู้อื่นทำลายเนื่องจากว่าเหตุแห่งการ ไม่ทำลายนั้นอยู่ที่จิตของเราที่ไม่บริโภครักษาการ ด้วยความโลภ ความโกรธและความหลง มีหลัก แห่งสัมมาอาชีวะไม่สนับสนุนให้ประกอบอาชีพ ที่ผิด อย่างไรก็ตาม พุทธวิธีต่อสิ่งแวดล้อมนี้ให้มี กระบวนการถอดถอนการเบียดเบียน เป็นการกระทำ ที่ผิดต่อธรรมชาติ พุทธวิธีเริ่มต้นด้วยความสงบ และจิตที่ราบรื่น มีวิญญูณแห่งความกรุณา มีความ เมตตาต่อสรรพสิ่ง การปฏิบัติเช่นนี้จะเพิ่มพูนความ รับผิดชอบต่อความต้องการของมนุษย์ให้เกิดความ ยุติธรรม ความสมดุลความ สันติและสร้างคุณค่าต่อ ธรรมชาติที่จะนำไปสู่อหิงสธรรม (non-violence) ดังที่มหาตมะคานธีแห่งอินเดีย นักรณรงค์สังคมน ด้วยสื่อหลักการด้วยว่า อหิงสธรรม กล่าววว่า “สิ่ง แวดล้อมมีเพียงพอสำหรับทุกคน แต่ไม่พอสำหรับ คนมักโลก”

เทพหรือเทวดามีสถานะที่มีอยู่ เป็นอยู่จริงตาม อายุ ตามภพภูมิ ตามบุญกรรม ตามคุณงามความ ดีและการปฏิบัติธรรมของตน เทวดาเป็นแบบแห่ง ผู้ปฏิบัติในจริยธรรม อุบัติเทวดาจะอุบัติด้วยการ ปฏิบัติธรรม มีบุญกิริยาวัตถุ 10 กุศลกรรมบถ 10 สัมปทา 5 เทวธรรม 2 และวัตรบท 7 สมมติเทพ

จะได้ด้วยการศึกษาปฏิบัติในทศพิธราชธรรม และวิสุทธิ เทพจะได้ด้วยการศึกษาจัดกิลลสมดสั้น พันทุกข์ บิดา มารดาถูกยกไว้ในฐานะพรหมเป็นดังพรหม เพราะ ปฏิบัติในพรหมวิหารธรรม 4 ข้อ เทวดามีบทบาท ต่อมนุษย์ ต่อธรรมชาติ ต่อพืช ต่อป่าไม้ ต่อพระพุทธ ศาสนาเป็นต้น บัญญัติวินัยสงฆ์หลายข้อ เทวดา สนับสนุนการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า หมั่น ปฏิบัติธรรม ฟังธรรม เพื่อได้คำตอบจากข้อสงสัย และเทวดามีคุณค่าต่อความรู้ในฐานะเป็นแหล่ง จริยธรรมแก่มนุษย์ มีบทบาทต่อสังคมในฐานะให้ สังคมนับถือเป็นต้นแบบแห่งการปฏิบัติธรรม และมี คุณค่าต่อศาสนา ยินดีปรีดาด้วยการแซ่ซ้องสรรการ พัฒนาการทางศีลธรรมทางพระพุทธศาสนาของ มนุษย์นั้นสามารถพัฒนาตนเข้าสู่สวรรค์ได้ด้วยการ เน้นถึงหลักธรรมที่ให้เป็นที่คืออิริยาบถระอยายแก่ ใจโอดตปปะมีความเกรงกลัวต่อบาป ดังนั้น ความ สัมพันธ์จึงมีหลักว่า ธรรมเท่านั้นเป็นเครื่องวัดมนุษย์ และธรรมจะชักนำสรรพสัตว์ให้บรรลุประโยชน์ทั้ง หลายด้วยความไม่ประมาท ด้วยการดำเนินชีวิตโดย มีสติเป็นเครื่องควบคุม ไม่พลั้งเผลอ ไม่พฤติกรรมใน ทางเสื่อม ประกอบคุณงามความดี และบำเพ็ญบุญ กิริยาทั้งหลายซึ่งเป็นเหตุให้มนุษย์เข้าถึงสุคติโลก สวรรค์ ดังนั้น ภาพภูมิจึงเกิดขึ้นด้วยการอาศัยกัน และกันแห่งสภาวะธรรมทั้งหลาย สำหรับผู้ที่สิ้นอาสวะ กิลลสอยู่จบพรหมจรรย์แล้วเป็นพระอรหันตชินาสพ จึงไม่มีการเกิดอีกต่อไปส่วนผู้ที่ไม่ได้บรรลุสภาวะ เช่นนั้นถือว่าเป็นปุถุชนจึงต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ ในสังสารวัฏไม่มีที่สิ้นสุด

อติปรายผล

เรื่องความรู้และการปฏิบัติต่อเทวดาอย่างไรนั้น แท้จริงชาวพุทธไทยตระหนักดีอยู่แล้วจะเห็นได้ว่า จะทำกิจการใดๆ แม้เป็นพิธีของศาสนา เช่น บวช

พระหมู่ ยกข้อฟ้า การสวดมนต์ก็ตามย่อมเริ่มต้นด้วย พิธีบวงสรวงอันเชิญเทวดา พรหม มาร่วมด้วยรวมถึง ภูติผีศาจ คนธรรพ์ มาร ยักษ์ กิณรี เปรต อสุรกาย ด้วย แสดงให้เห็นว่าเป็นปกติที่คนไทยชินปฏิบัติกัน อยู่แล้ว ดังนั้น งานวิจัยชิ้นนี้ได้เสนอประเด็นการวิจัย ตามวัตถุประสงค์มาครบถ้วนแล้ว ประการต่อไปผู้ วิจัยใครจะเสนอแนะเพื่อศึกษาเรียนรู้เรื่องเทวดา ต่อไป 3 เรื่อง คือ

1. เรื่อง อิทธิพลของเทวดาที่มีผลต่อการ ประพฤติของมนุษย์
2. เรื่อง บทบาทของเทวดาที่มีผลต่อการเข้าถึง ธรรมของพุทธสาวก
3. เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์อารยธรรมของเทวดาที่ มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต

สรุปผลการวิจัย

เทพหรือเทวดาเป็นความเชื่อของมนุษย์ที่มี ตั้งแต่ก่อนพุทธกาล เห็นได้ชัดจากเรื่องวรรณ ๔ ของ ศาสนาพราหมณ์ โดยถือว่าแต่ละวรรณะนั้นเกิดจาก อวัยวะของพระพรหม กล่าวคือ วรรณะกษัตริย์เกิด จากแขนทำหน้าที่นั้นบรรบ พราหมณ์เกิดจากปากทำ หน้าที่เป็นครูสอน วรรณะแพศย์เกิดจากท้องทำ หน้าที่เกษตร ค้าขาย วรรณะศูทรเกิดจากเท้า ด้วย เหตุผลนี้จึงเป็นที่มาของคำว่า พระพรหมสร้างโลก ทุกอย่างเกิดจากพระพรหม เมื่อศาสนาพราหมณ์ ผูกพันอยู่กับเทวดาเช่นนี้ ต้องปฏิบัติต่อเทวดาอย่าง ดี ไหว้ให้ดี พลีให้ถูก มิฉะนั้น หากเทวดาพิโรธเมื่อไร คนก็จะเดือนร้อน ทำนองเดียวกันนี้ เมื่อพระพุทธ ศาสนาเกี่ยวข้องกับเทวดาแล้ว ชาวพุทธต้องเรียน รู้ความสำคัญและจำเป็นรวมถึงบทบาทหน้าที่ของ เทวดาเหล่านั้นให้ดี เพื่อปฏิบัติได้ถูกต้องกับเทวดา เหล่านั้น ตามค่านิยมที่เกิดขึ้นกรุงสุโขทัยสมัยพ่อขุน รามคำแหงมหาราชที่ว่า “เมืองสุโขทัยนี้มักโอยทาน

มีเทวดาเทวาสถิตมากมาย ถ้าไหว้ดีพลีถูก ท่านก็ โปรด มนุษย์และธรรมชาติดำเนินไปเป็นปกติสุข” จึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. เทวดาและเทพเจ้าเป็นสิ่งที่ควรเคารพและ บูชาควรให้ความสำคัญเพราะเป็นหลัก ทรงคุณค่า ต่อสังคมมนุษย์
2. เทวดาและเทพเจ้าเป็นเพียงหลักปฏิบัติ เนื้อแท้ของเทวดาและเทพเจ้าอยู่ที่การเข้าถึงด้วย จิตใจและการทำความดี การอยู่ในสังคมถึง แม้ความมุ่งหวังจะไม่เกิดไปในทางใดทางหนึ่งแต่ก็ ควรประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมและจริยธรรม ของเทวดาและเทพเจ้าเพื่อความก้าวไปสู่ความเจริญ ในชีวิต
3. เรื่องของความ เป็นจริงของธรรมชาติและ ธรรมะที่พระพุทเจ้าทรงสั่งสอนนั้น ผู้ที่ประพฤติ และปฏิบัติตามก็จะพบกับความเป็นจริงของชีวิตกับ การที่สัตว์ได้เกิดมาบนโลกใบนี้ นี้เป็นสัจธรรมอย่าง แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

ศรววัฒน์ ปรียัติเมธี. (2551).เลือกชีวิตหลังความตายได้ด้วยตัวเอง, นนทบุรี :สมาร์ทบุ๊ก.

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตโต). (2546). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวินัยธรสุเทพอภิเษกโณทป์ทิมเทศ. (2539).“การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนาเถรวาท”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสิริรัตนานูวัตร,รศ.ดร. (2555).(2556).“เทพสถิตในธรรมชาติทางพระพุทธศาสนา”,**รายงานการวิจัย,สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์**.“คุณค่าทางจริยธรรมของเทพที่มีต่อการพัฒนาชีวิตในสังคมไทย”**รายงานการวิจัย,สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์** “คุณค่าทางจริยธรรมในประเพณีสงกรานต์”,**รายงานการวิจัย,สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์**: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสมศักดิ์ สุวณฺรตโน สุวรรณรัตน์. (2542).“ความเชื่อเรื่องเทวดาในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท”.**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**,บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาพิสิฐ วิสิฎฐปญโญ สีนินสัย. (2551).“การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในเทวดาสังยุต”.**วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.